

Н. М. Плисюк,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права та процесу
Хмельницького університету управління та права

УДК 343.21

СОЦІАЛЬНА ЗУМОВЛЕНІСТЬ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА УМИСНЕ ВБИВСТВО ПРИ ПЕРЕВИЩЕННІ МЕЖ НЕОБХІДНОЇ ОБОРОНИ АБО У РАЗІ ПЕРЕВИЩЕННЯ ЗАХОДІВ, НЕОБХІДНИХ ДЛЯ ЗАТРИМАННЯ ЗЛОЧИНЦЯ

Досліджуються питання про суспільну небезпеку, відносну поширеність, доцільність протидії посяганням кримінально-правовими засобами, традиції вітчизняної законодавчої практики боротьби з цими посяганнями, зарубіжний досвід застосування кримінально-правових засобів протидії умисним вбивствам при перевищенні меж необхідної оборони та у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця.

Ключові слова: вбивство, соціальна зумовленість, перевищення меж необхідної оборони, перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця.

Кримінальна правотворчість зумовлена суспільними потребами, зокрема, в застосуванні такого крайнього заходу, як установа кримінальної відповідальності за суспільно небезпечні посягання [1, с. 13].

Соціальна зумовленість норми виявляється в її відповідності основоположним принципам системи права, тобто принципам законності не лише на формальному, але й на більш високому змістовому рівні. Соціальна зумовленість норми — її адекватність об'єктивним тенденціям розвитку певної суспільно-економічної формації, її відповідність вимогам соціальної справедливості [2, с. 211].

Ця стаття присвячена саме питанням соціальної зумовленості кримінальної відповідальності за вчинення умисного вбивства при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця.

Актуальність питання про соціальну зумовленість кримінальної відповідальності за умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця, полягає насамперед у тому, що передбачення в КК України відповідальності за умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця як за “привілейований” склад злочину, є обґрунтованим.

Проблеми необхідної оборони, затримання особи, яка вчинила злочин та перевищення їй меж у вітчизняному та зарубіжному законодавстві досліджувалися, зокрема, такими вченими-криміналістами: П. П. Андрушком, Ю. В. Бауліним, С. В. Бородіним, В. І. Бояровим, І. М. Гатауліним, Г. В. Діденко, М. І. Загородниковим, А. Ф. Істоміним, В. Ф. Кириченком, Ю. І. Ляпуновим, В. В. Меркур'євим, Н. А. Огурцовим, В. В. Ореховим, М. М. Паше-Озерським, Л. М. Підкоритовою, А. А. Піонтковським, І. С. Тишкевичем, В. І. Ткаченком, Т. Г. Шавгулідзе, М. І. Якубовичем та ін. У працях названих вчених інститут

необхідної оборони, перевищення меж необхідної оборони, затримання особи, яка вчинила злочин, та перевищення заходів, необхідних для затримання особи, яка вчинила злочин, а також умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця, піддавалися глибокому дослідженню, хоча багато аспектів цієї проблеми продовжують залишатися дискусійними, потребують подальшого наукового аналізу.

Метою публікації є дослідження питання про соціальну зумовленість кримінальної відповідальності за умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця.

У сучасний період проблемами підстав криміналізації стали традиційним об'єктом наукових досліджень. Ця тенденція почала розвиватися, як зазначив В. К. Грищук, з 1960-х років [3, с. 48]. Наукове дослідження проблем соціальної зумовленості, за його переконаннями, повинно дати відповідь на питання, чи доцільно забороняти певне діяння людини під загрозою покарання і якою у зв'язку з цим має бути теоретико-прикладна модель норми (норм) закону про кримінальну відповідальність.

У наукових працях різних учених простежуються різні погляди щодо визначення підстав (принципів, передумов, чинників, обставин, причин) криміналізації.

А. І. Коробєєв і А. В. Грошев висловили позицію, яка полягає в умовному поділі на дві групи:

1) чинники (обставини), які зумовлюють установлення кримінальної відповідальності за певні суспільно небезпечні посягання;

2) чинники (обставини), які стосуються процесу криміналізації, тобто процесу правотворчої діяльності [4, с. 126–129].

І. Б. Газдайка-Василишин виділяє як обставини, які слід урахувати при з'ясуванні соціальної зумовленості кримінальної відповідальності за певні діяння.

1) суспільну небезпеку злочинів;

2) їх відносну поширеність;

3) доцільність протидії посяганням кримінально-правовими засобами;

4) традиції вітчизняної законодавчої практики боротьби з цими посяганнями;

5) зарубіжний досвід застосування кримінально-правових засобів протидії злочинам [5, с. 248–258].

Не заперечуючи важливості й обґрунтованості всіх вищевикладених позицій, враховуючи мету публікації, ми перевіримо обґрунтованість установлення кримінальної відповідальності за умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця, за обставинами, які визначають соціальну зумовленість кримінальної відповідальності за певні діяння, виділеними І. Б. Газдайкою-Василишин.

Щодо суспільної небезпечності аналізованих діянь: конституційне положення про те, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю, права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, свідчить про необхідність дотримання на всіх рівнях пріоритету забезпечення безпеки людини (ст. 3).

Безпека людини, що виходить з ідеї справедливості, у першу чергу, включає право на безпечне життя людини в суспільстві. Однак жодна держава в світі не в змозі повною мірою власними силами гарантувати безпеку людині, тому їй надається право самостійно захищати свої права та життєво важливі інтереси через інститут необхідної оборони та затримання особи, яка вчинила злочин.

Для досягнення мети найбільш повної реалізації безпеки особи потрібно, щоб необхідна оборона та затримання особи, яка вчинила злочин, як кримінально-правові категорії максимально відповідали своєму соціальному призначенню, щоб суспільство і держава могли забезпечити інтереси людини при їх застосуванні.

Через особливу соціальну зумовленість реалізація права на необхідну оборону та затримання особи, котра вчинила злочин, шляхом заподіяння шкоди особі, яка

здійснює злочинне посягання, регламентується законом про кримінальну відповідальність.

Підвищена суспільна небезпека злочинів проти життя в цілому і злочину, що розглядається, у тому числі, зумовлена тим, що при їх вчиненні настають безповоротні наслідки, які не підлягають будь-якій компенсації або відшкодуванню, заподіюється шкода, яка в жодному разі не може бути відвернена, оскільки не має рівнозначного еквівалента.

У випадку вчинення особою, яка обороняється, дій, що виходять за межі необхідності, втрачають свій зміст ті умови, які надавали захисним діям правомірною характеру. Саме тому заподіяння шкоди особі, яка здійснює посягання, що в конкретній обстановці не була необхідною, визнається суспільно небезпечним діянням, яке тягне за собою кримінальну відповідальність.

У той же час умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця, будучи пов'язаним з інститутами необхідної оборони та затримання особи, яка вчинила злочин, за своєю соціально-правовою природою займає особливе місце серед інших злочинів проти життя, що і послугувало підставою для віднесення законодавцем аналізованого складу злочину до числа привілейованих.

Склад злочину, передбачений ст. 118 КК України, належить до привілейованих із врахуванням у кожному конкретному випадку не тільки позитивної спрямованості поведінки винної особи, але і її психічного стану.

При цьому необхідно враховувати такі обставини:

- 1) провокуюча поведінка потерпілої особи, яка сама вчинила суспільно небезпечне посягання;
- 2) спрямованість діяння особи, яка обороняється, на відвернення посягання та захист правоохоронюваного об'єкта;
- 3) психічний стан особи в момент відвернення посягання, коли для неї є ускладненими зовнішня оцінка ситуації та контроль за своїми діями.

Пом'якшення кримінальної відповідальності у таких випадках зумовлене, у першу чергу, тим, що особа, яка обороняється, діє в особливій обстановці — при захисті охоронюваних правом об'єктів від суспільно небезпечного посягання. Потерпілий, посягнувши на ці об'єкти, сам ставить себе в ситуацію, коли його життя та здоров'я потрапляють у небезпеку.

Другою обставиною, що визначає соціальну зумовленість кримінальної відповідальності за певні діяння, як уже відзначалось, є відносна поширеність таких діянь.

Статистика свідчить, що кількість осіб, засуджених за вчинення такого злочину, є значно меншою, ніж кількість осіб, засуджених за вчинення умисного вбивства, у тому числі і при обтяжуючих обставинах (ч.ч. 1, 2 ст. 115 КК України), але все-таки вона є чималою. Наприклад, 2002 року за вчинення умисного вбивства при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця було засуджено 154 особи, 2003 року — 161 особа, 2004 — 189, 2005 — 160, 2006 — 148, 2007 — 114, 2008 — 85, 2009 — 82, 2010 — 79 осіб [6].

З урахуванням того, що в КК України більше десятка статей, які з моменту набрання ним чинності не застосовувались, застосування щороку ст. 118 КК України до близько ста — півтора ста осіб, безумовно, свідчить про відносну поширеність таких діянь у суспільстві, а відтак про доцільність існування ст. 118 КК України. Якщо сприймати як апріорі положення, що ст. 118 КК України обґрунтовано необхідна, за її відсутності близько 150 осіб щороку підлягали б більш суворій відповідальності.

Щодо доцільності протидії перевищенню меж необхідної оборони та перевищенню заходів, необхідних для затримання злочинця кримінально-правовими засобами, то видається, що ця теза додаткового обґрунтування не потребує. І все ж

засоби попередження злочинності є різними для різних видів злочинів. Тяжкі та особливо тяжкі насильницькі злочини охоплюють групу найбільш суспільно небезпечних посягань проти життя, здоров'я, недоторканності особи. Боротьба з умисними вбивствами, як і з іншими злочинами, ведеться двома видами засобів попередження: загальними і спеціальними. Успішне здійснення боротьби із злочинністю можливе лише при правильному поєднанні завдань спеціального та загального попередження.

На думку В. К. Грищука, методологічним підходом у виробленні кримінальної політики повинно бути широке поєднання всіх наявних методів протидії злочинності, що дозволяє з'ясувати:

а) які суспільні засоби слід застосовувати для нейтралізації суспільно небезпечного діяння;

б) застосування яких конкретно-правових (або неправових) засобів у цьому конкретному випадку є найбільш раціональним;

в) чи існують варіанти комплексного застосування суто правових і інших суспільних засобів;

г) якщо доцільно застосовувати кримінально-правові засоби, то який їх режим є оптимальним [3, с. 122].

Важливу роль у протидії і попередженні умисного вбивства при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця, повинні відігравати і спеціальні заходи, які безпосередньо спрямовані на їх попередження. У цьому випадку встановлюються конкретні причини вбивств та умови, які їм сприяють. Для їх з'ясування першочергове значення має встановлення обставин вбивства. Як зазначив С. В. Бородін, вивчення обставин, які характеризують конкретні причини вбивств, та умов, які сприяють їх вчиненню, створює можливість установити ті ситуації, які в житті призводять до вбивств, та відзначити заходи щодо їх відвернення [7, с. 178].

Для з'ясування конкретних причин вчинення умисного вбивства при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця, та умов, які сприяють їх вчиненню, велике значення мають обставини, що характеризують особу злочинця. Тільки вивчення усіх даних, що характеризують таке вбивство та особу злочинця в сукупності, дає можливість розробити конкретні заходи з попередження умисного вбивства при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця. Як правильно зазначив А. В. Кузнецов, для визначення сутності особистості найбільш важливе значення має філософський та соціологічний аспекти її вивчення, оскільки саме філософія та соціологія найбільш глибоко і всебічно визначають людську особистість, а також розкривають її основні ознаки та структуру [8, с. 9].

Ефективна протидія злочинності можлива лише на основі системного підходу. Це означає, що в систему заходів протидії повинен входити комплекс заходів економічного, політичного, організаційного та правового характеру, які необхідно гармонійно поєднувати. Зрозуміло, що кримінально-правові засоби в системі правових засобів повинні бути крайніми. Це означає, що вони використовуються в разі гострої необхідності, коли всі інші правові засоби використані і виявилися неефективними або коли соціальна проблема не може бути вирішена інакше як лише шляхом установлення кримінально-правової заборони [9, с. 17].

Кримінально-правова заборона умисного вбивства при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця, має позитивний вплив на динаміку цих посягань. Настають позитивні наслідки криміналізації цих діянь у вигляді посилення охорони життя людини, зростає при цьому й авторитет держави, зміцнюється законність, правопорядок. Як негативні наслідки криміналізації умисного вбивства при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця,

можуть виступати перенавантаження правоохоронних органів та суду. Неefективне застосування або незастосування норми кримінального закону, яка передбачає відповідальність за цей злочин, підривають певним чином авторитет держави.

Тому за умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця, доцільно застосовувати кримінально правові заходи.

Про доцільність передбачення як самостійного складу злочину відповідальності за умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця, свідчать і традиції вітчизняної законодавчої практики боротьби з такими діями.

Відповідальність за умисні вбивства встановлювалася на теренах України вже за часів Київської Русі в договорах з греками. У ст. 6, наприклад, договору князя Олега з Візантією зафіксовано, що у випадку, коли злодія застануть під час учинення крадіжки і він відмовляється здатися та чинить опір, то його можна вбити. Затриманого вбивцю позбавляв життя будь-хто із родичів убитого. У випадку, коли його родичі звертали майно вбивці на свою користь, то вони позбавлялись права заповідати йому смерть [10, с. 69–73].

У нормах Короткої редакції “Руської правди” окремо виділено вбивство вільної людини (“мужа”), дворецького, князівського тіуна, старшого конюха, князівського старости, князівського рядовича, смерда, холопа, рабині-годувальниці, дядька-вихователя [11, с. 87].

Литовські статuti серед видів умисних вбивств передбачали такі: вбивство при насильстві, вбивство насильника і його спільників у своєму домі або під час нападу, вбивство під час захисту від нападу на маєток або підданих, вбивство після погрози, вбивство кількома особами одного шляхтича, вбивство батька або матері, вбивство брата або сестри. Покарання за такі вбивства призначалися у вигляді смертної кари [12, с. 37–38].

У Судебнику 1497 року встановлювалося покарання за вчинення крадіжки, а також порядок виявлення злочинця, але питання про характер заходів, спрямованих на затримання злодія і умови їх застосування не були врегульовані.

В історії російського та українського кримінального права необхідна оборона як обставина, що виключає злочинність діяння, уперше згадується в “Уложенні 1649 г. царя Алексея Михайловича” [13, с. 38].

В Уложенні царя Олексія Михайловича 1649 року необхідна оборона вперше отримала законодавче формулювання. У ньому велика увага приділена питанню відповідальності за вбивство. Питання про необхідну оборону в Уложенні розглядалося в розділі одинадцятому, який мав назву “Про злочини проти особистих прав приватних осіб”, у розділі про смертовбивство. Уложення припускало необхідну оборону дуже широко: на захист життя і тілесної недоторканності особи, на захист майна і жіночої честі. Необхідна оборона припускалась також і для захисту інтересів третіх осіб. Причому оборона третіх осіб розцінювалась за Уложенням як юридичний обов’язок. Дії, вчинені в стані необхідної оборони, тільки тоді не каралися, коли факт справедливої оборони був доведений. Для цього особа, яка захищалася, повинна була доставити вбитого або пораненого злочинця в приказ. Наділяючи досить широкими правами для захисту від нападу, Уложення 1649 року вже не припускало самосуду, не дозволяло зайвої жорстокості [13].

У законодавстві часів Петра I питання необхідної оборони знайшли своє відображення у Військовому статуті 1716 року і в Статуті морському 1720 року. У Військових Артикулах Петра I вперше було введено спеціальний термін “потрібна оборона”, який означав поняття необхідної оборони [14, с. 80–86].

У “Правах, за якими судиться малоросійський народ” 1793 року було закріплено відповідальність за вбивство “нападателя”, а також передбачалося, що якщо “безжавший, на кого о убийстве челобитье будет, до года и шести недель не явился” (тут і далі збережено мову оригіналу — *Н. П.*), то жінка, діти або родичі

особи, яка вчинила злочин, повинні були заплатити штраф за голову вбитого та за збитки для родичів вбитого [12, с. 648–649].

Подальшому розвитку необхідної оборони багато уваги було приділено у Зводі законів 1832 року. Статті про необхідну оборону можна було знайти у всьому Зводі законів, але переважно питання необхідної оборони розглядалися у томі XV, присвяченому кримінальному законодавству, як в загальній частині, так і в особливій [11, с. 355].

Подальшого розвитку в російському кримінальному законодавстві інститут необхідної оборони набув у Кримінальному уложенні 1903 року, яке вже більш узагальнено в ст. 45 формулювало поняття необхідної оборони: “Не почитается преступным деяние, учиненное при необходимой обороне против незаконного посягательства на личные или имущественные блага самого защищавшегося или другого лица”. Під перевищенням меж необхідної оборони розумілися надмірність або несвочасність захисту, що каралося лише в особливих випадках, які передбачені в законі.

За Кримінальним Уложенням 1903 року, заподіяння шкоди злочинцю при затриманні не було врегульовано і до переліку обставин, що виключають злочинність діяння, воно не входило.

У наукових дослідженнях періоду з 1917 до 1990 років ставлення до законодавства царської Росії було негативним. Стверджувалось, що воно відзначалося хаотичністю, казуїстичністю, потурало адміністративному і судейському свавілля та було майже недосяжне для мільйонів трудящих. Саме у вказаний період, до прийняття КК 1922 року в Україні, слідом за Росією, відмічається зміщення акценту в законотворчому процесі в бік виконавчих органів. На наш погляд, це було започатковано прийняттям відомчого акта “Руководящие начала по уголовному праву РСФСР” від 12 грудня 1919 року. Відповідно до цього нормативного акта насильство щодо особи, яка здійснює посягання при необхідній обороні, було не каране, якщо при цьому не були перевищені межі необхідної оборони.

Першим кодифікованим кримінально-правовим актом став Кримінальний кодекс РСФСР 1922 року, який повністю був рецепційований радянським урядом України в 1922 році. Кримінальний кодекс 1922 року в ст. 19 передбачав необхідну оборону не тільки особи, на яку вчиняється посягання, але й іншої людини та їх прав. Ст.ст. 145 та 152 передбачали відповідальність за вбивство і заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, вчинених при перевищенні меж необхідної оборони.

Основи кримінального законодавства Союзу РСР і союзних республік 1958 року дали оцінку юридичній природі необхідної оборони, визначали, що дії, вчинені при необхідній обороні, не є злочином. Таке формулювання стало кінцем для спорів про правове положення необхідної оборони. У Кримінальному кодексі 1960 року [15] норма про необхідну оборону була закріплена в ст. 15, де говорилося, що кожна особа має право на необхідну оборону незалежно від можливості уникнути посягання або звернутися за допомогою до інших осіб чи органів влади. А в редакції Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року, в ч. 2 ст. 36 закріплено: “Кожна особа має право на необхідну оборону незалежно від можливості уникнути суспільно небезпечного посягання або звернутися за допомогою до інших осіб чи органів влади”.

Аналіз законодавства показує, що правовому регулюванню цього інституту законодавець приділяв явно недостатньо уваги, порівнявши заподіяння шкоди при затриманні злочинця до необхідної оборони. Це призвело до появи в КК України 2001 року самостійної статті 38. Частина перша цієї статті проголошує, що “не визнаються злочинними дії потерпілого та інших осіб безпосередньо після вчинення посягання, спрямовані на затримання особи, яка вчинила злочин, і доставлення її відповідним органам влади, якщо при цьому не було допущено перевищення заходів, необхідних для затримання такої особи” [16].

Також було розширено межі ст. 118 КК України, положення якої, крім умисного вбивства при перевищенні меж необхідної оборони було доповнено ще одним вбивством — при перевищенні заходів, необхідних для затримання злочинця.

Таким чином, проведений аналіз пам'яток кримінального права дає підстави стверджувати, що відповідальність за умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця, має глибоке історичне коріння, що свідчить на користь її соціальної зумовленості.

Як ми вже зазначали, до обставин, які визначають соціальну зумовленість кримінальної відповідальності за певні діяння, належить і зарубіжний досвід застосування кримінально-правових засобів протидії таким діянням. Аналіз такого досвіду констатує, що для країн Європи й Америки характерна відсутність спеціальної норми про відповідальність за перевищення меж необхідної оборони. Відповідальність, за наявності підстав, настає на загальних засадах, хоча суд, як правило, наділений повноваженнями щодо її пом'якшення. Натомість у країнах пострадянського простору відповідальність за такі діяння передбачена в окремій статті як за "привілейований" вид злочину.

Узагальнюючи викладене, можемо констатувати, що, з огляду на суспільну небезпеку, їх відносну поширеність, доцільність протидії посяганням кримінально-правовими засобами, традиції вітчизняної законодавчої практики боротьби з цими посяганнями, зарубіжний досвід застосування кримінально-правових засобів протидії таким посяганням, передбачення в КК України як самостійного складу злочину привілейованого виду умисного вбивства — умисного вбивства при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця, є обґрунтованим.

Список використаних джерел

1. *Бородин, С. В.* Преступления против жизни [Текст] / С. В. Бородин. — М. : Юристъ, 1999. — 356 с.
2. Основания уголовно-правового запрета (криминализация и декриминализация) [Текст] / отв. ред. : В. Н. Кудрявцев, А. М. Яковлев. — М. : Наука, 1982. — 302 с.
3. *Гришук, В. К.* Проблеми кодифікації кримінального законодавства України [Текст] / В. К. Гришук. — Львів : Львівський університет, 1993. — 137 с.
4. *Коробеев, А. И.* Советская уголовно-правовая политика: проблемы криминализации и пенализации [Текст] / А. И. Коробеев. — Владивосток : Изд-во Дальневост. ун-та, 1987. — 186 с.
5. *Газдайка-Василишин, І. Б.* До питання соціальної зумовленості кримінальної відповідальності за некорисливі злочини проти власності [Текст] / І. Б. Газдайка-Василишин // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. — 2006. — Вип. 3. — С. 248–258.
6. Дані щодо кількості засуджених осіб за умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця, у 2005–2010 р. (за вироками, що набрали законної сили) [Текст] / Дані Державної судової адміністрації України. — № 19–13/ст. від 15.03.2011 р.
7. *Бородин, С. В.* Рассмотрение судом уголовных дел об убийствах [Текст] / С. В. Бородин. — М. : Юрид. лит-ра, 1964. — 239 с.
8. *Кузнецов, А. В.* Уголовное право и личность [Текст] / А. В. Кузнецов. — М. : Юрид. лит-ра, 1977. — 168 с.
9. *Гришук, В. К.* До питання про соціальну зумовленість кримінальної відповідальності за суспільно небезпечні діяння у сфері господарської діяльності [Текст] / В. К. Гришук // Відповідальність за злочини у сфері господарської діяльності : матер. наук.-практ. конференції / ред. кол. : В. В. Стапис (голов. ред.) та ін. — Х. : Кроссруд, 2006. — С. 15–18.
10. *Малиновский, А. А.* Уголовное право зарубежных государств [Текст] / А. А. Малиновский. — М. : Новый Юрист, 1998. — С. 58–78.
11. Памятники русского права [Текст] / под ред. С. В. Юшкова. Вып. 3. — М. : Госюриздат, 1953. — 528 с.

12. Кодифікація цивільного законодавства на українських землях [Текст] / уклад. : Ю. В. Білоусов, І. Р. Калаур, С. Д. Гринько та ін. / за ред. Р. О. Стефанчука та М. О. Стефанчука. — К. : Правова єдність, 2009. — Т. 1. — 1168 с.
13. Уложение царя и великого князя Алексея Михайловича 1649 г. [Текст] // Памятники русского права. — Вып. 6. Соборное уложение царя Алексея Михайловича 1649 года. — М. : Гос. изд-во юрид. лит-ры, 1957. — 492 с.
14. Устав Воинский, Артикул Воинский с кратким толкованием [Текст] // Памятники русского права. — Вып. 8. Законодательные акты Петра I первой четверти XVIII в. — М. : Гос. изд-во юрид. лит-ры, 1961. — С. 319–456.
15. Кримінальний кодекс Української РСР від 28.12.1960 р. [Текст] // ВВР УРСР. — 1961. — № 2. — Ст. 14.
16. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341–14 [Текст] // ВВР. — 2001. — № 25–26. — Ст. 131.

*Рекомендовано до друку кафедрою кримінального права та процесу
Хмельницького університету управління та права
(протокол №3 від 15 жовтня 2012 року)*

Надійшла до редакції 24.10.2012

Плисюк Н. М. Социальная обусловленность уголовной ответственности за умышленное убийство при превышении пределов необходимой обороны или при превышении мер, необходимых для задержания преступника

Исследуются вопросы социальной обусловленности уголовной ответственности за умышленное убийство при превышении пределов необходимой обороны или при превышении мер, необходимых для задержания преступника.

Ключевые слова: *убийство, социальная обусловленность, превышение пределов необходимой обороны, превышения мер, необходимых для задержания преступника.*

Plysiuk, N. M. Social Conditionality of Criminal Responsibility for Felonious Homicide at Exceeding of Limits of Necessary Defence or in Case of Exceeding of Measures Necessary for Detention of Criminal

Questions are investigated about a public danger, relative prevalence, expediency of counteraction to encroachments by criminal facilities, traditions of home legislative practice of fight against these encroachments, foreign experience of application of criminal counterweapons to felonious homicides at exceeding of limits of necessary defensive and in case of exceeding of measures necessary for detention of criminal.

Keywords: *murder, social conditionality, exceeding of limits of necessary defensive, exceeding of measures necessary for detention of criminal.*

